

LÄRARHANDLEDNING

MÖRKSJÖFORS

Läsförståelse, temalektioner och kopieringsunderlag om hemberedskap

Tommy Kreutner · morksjofors.kreutner.se
Fri att skriva ut och kopiera för undervisning.

INLEDNING

Om boken

Det är en vanlig fredag i januari i Mörksjöfors, en liten ort i Östergötland. Efter lunch höjer SMHI till röd varning, och skolan skickar hem alla elever. Systrarna Nora och Saga hinner precis innanför dörren innan strömmen går.

Mamma kommer inte ifrån sjukhuset där hon jobbar, och pappa sitter fast i snön på E4. Resten av fredagen och hela lördagen är systrarna ensamma i ett hus som blir kallare för varje timme. De måste fylla vatten innan det tar slut, leta fram det som finns i pappas källare, laga mat utan el och hålla värmen genom natten. De gör mycket rätt och en del fel. Och de måste stå ut med varandra när de är trötta, kalla och oroliga.

PERSONERNA

Nora
Lillasystern. Lägger märke till saker som andra missar, skriver listor och vill helst ha en plan.

Saga
Tretton år och tio månader. Filmar allt för sin kanal och har nästan alltid telefonen i handen. Kan mer än hon själv tror, eftersom hon ibland har lyssnat när pappa pratat om beredskap.

Mamma
Arbetar på sjukhus och kommer inte därifrån när stormen slår till.

Pappa
Har tänkt mycket på beredskap men inte hunnit köpa allt. På en lapp i källaren står det *Elverk (viktigt!!)*.

---

144 sidor. Femton kapitel och ett sista kapitel, *Är du beredd?*, med faktarutor och diskussionsfrågor till varje kapitel och tips på webbplatser, poddar och appar. Författare: Tommy Kreutner, instruktör i hemberedskap. ISBN 978-91-992484-0-0.

Om handledningen

Handledningen följer boken kapitel för kapitel. Till varje kapitel finns:

- **Det här händer** – en kort sammanfattning för dig som lärare.
- **Beredskapstema** – det kapitlet tar upp om hemberedskap.
- **Före läsningen** – frågor som väcker förförståelse.
- **Ord att prata om** – ord som kan vara nya för eleverna.
- **Läsförståelse** – frågor på raderna (med facit), mellan raderna och bortom raderna.
- **Aktivitet** – något att göra i klassrummet.
- **Hemma** – en liten uppgift att göra med familjen.

Bokens kapitel 16 har faktarutor och diskussionsfrågor till varje kapitel. Handledningen upprepar dem inte. Frågorna bortom raderna hämtar ni därför i boken.

Efter kapitelsidorna kommer temalektioner, ett brev till hemmet, kopieringsunderlag och facit.

SÅ KAN NI LÄSA BOKEN

Boken går att använda från årskurs 3 till högstadiet:

- **Årskurs 3** – som högläsning.
- **Mellanstadiet** – som högläsning eller egen läsning.
- **Högstadiet** – som egen läsning i ett tema om krisberedskap. Temalektionerna kan bli stommen i temat.

Med ett kapitel per lektion tar boken tre till fem veckor. Kapitlen tar ungefär 10–25 minuter att läsa högt. Läs gärna faktarutorna i kapitel 16 direkt efter varje kapitel, medan händelserna är färska. Det går också att läsa hela berättelsen först och ta faktadelen efteråt.

Att prata om kriser

Boken handlar om något som kan hända på riktigt. De flesta barn tycker att det är spännande, men en del kan bli oroliga. Det här brukar hjälpa:

- **Börja i det vardagliga.** Många har varit med om ett strömavbrott. Utgå från det eleverna redan vet.
- **Fokusera på vad man kan göra.** Oro minskar när man vet vad man ska göra. Familjer förbereder sig för att klara sig bättre, inte för att något farligt väntar.
- **Svara ärligt och lugnt.** Det är okej att säga att man inte vet.
- **Tänk på elevernas egna erfarenheter.** En del elever kan ha varit med om krig, flykt eller andra svåra händelser. Var lyhörd, och låt ingen behöva berätta mer än hen vill.
- **Låt det vara roligt.** Boken har humor, och systrarna skämtar när det är som jobbigast. Det är också ett sätt att hantera oro.
- **Ta hjälp.** Märker du att en elev blir mycket orolig, prata med elevhälsan och med vårdnadshavarna.

> *Prata om beredskap som något man gör tillsammans, inte som något att vara rädd för.*
> Ur bokens kapitel 16

Koppling till kursplanerna

Mörksjöfors passar i flera ämnen. Några exempel:

- **Svenska:** läsa och samtala om skönlitteratur, använda lässtrategier, dra slutsatser om personer och händelser och skriva egna texter, till exempel listor, brev och berättelser.
- **Samhällskunskap:** vem som gör vad när något stort händer, och källkritik: vem säger något, och hur kan de veta det?
- **NO och teknik:** el, vatten och pumpar, värme och isolering, och vad som händer när något brinner.
- **Hem- och konsumentkunskap:** livsmedel som håller länge, mat utan el och hur man vet om maten går att äta.

Formuleringarna i kursplanerna finns på skolverket.se.

KAPITEL 1

En helt vanlig fredag

Bok s. 5–13 · ca 15 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Nora vaknar tidigt en fredagsmorgon i januari. Vid frukosten letar pappa efter nycklarna, mamma är i tankarna redan på jobbet och Saga scrollar på telefonen. På kylskåpsdörren sitter en tio år gammal lathund om Hesa Fredrik som ingen har läst.

Radion varnar för kraftigt snöfall över Götaland. Pappa blir tyst en stund, och Nora märker det. När systrarna går hemifrån ser Nora att röken från grannarnas skorsten har börjat böja sig. När systrarna kommer fram till skolan börjar det snöa.

TILL DIG SOM LÄRARE

Kapitlet är lugnt och vardagligt, men varningstecknen finns där: radion, röken och pappas tystnad. Läs gärna kapitlet igen när klassen har läst hela boken. Då syns tecknen tydligare.

BEREDSKAPSTEMA

Hesa Fredrik och VMA · Vädervarningar · Att lägga märke till varningstecken

FÖRE LÄSNINGEN

- Hur ser en vanlig morgon ut hemma hos dig? Vad skulle du märka först om något var annorlunda?
- Har du hört Hesa Fredrik? Vet du vad signalen betyder?

ORD ATT PRATA OM

lathund	en kort lapp med det viktigaste, till exempel om vad man ska göra
registrera	lägga märke till och komma ihåg
SMHI	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Gör väderprognoser och varnar för farligt väder.
Hesa Fredrik	smeknamnet på utomhuslarmet som varnar när något allvarligt händer
grovhall	ett rum innanför ytterdörren för ytterkläder och skor
stiltje	när det inte blåser alls
ombud	en butik som tar emot paket eller säljer något åt ett annat företag

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Var bor familjen?
2. Vad ska man göra enligt lathunden på kylskåpsdörren?

3. Vad säger radion om vädret?
4. Var låg pappas nycklar?
5. Hur förändras röken från grannarnas skorsten under morgonen?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Pappa slutar leta efter nycklarna när han hör väderrapporten. Vad tror du att han tänker?
2. Saga frågar vad Nora tittar på, och Nora svarar ”Ingenting”. Varför tror du att hon säger så?
3. Saga säger: ”Det brukar aldrig bli så farligt som de säger.” Vad säger det om henne? Har du hört någon annan säga så?
4. Innan Saga går in i skolan tittar hon ”en sekund för länge på himlen”. Vad betyder det?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 1 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Gör en lathund – och läs den!

Familjen har en lathund om Hesa Fredrik som ingen läser. Låt eleverna göra en egen med kopieringsunderlag 1.

1. Läs faktarutan om Hesa Fredrik och VMA i kapitel 16 tillsammans.
2. Eleverna fyller i lathunden. Ta reda på vilken frekvens P4 har där ni bor.
3. Prata om var lathunden ska sitta hemma för att någon verkligen ska läsa den.

Utomhuslarmet testas klockan 15.00 den första helgfria måndagen i mars, juni, september och december. Ligger ett test nära i tid kan klassen lyssna efter det.

EXTRA

Läs vädret i röken

Nora ser att vädret håller på att ändras innan någon annan gör det. Gå ut och titta: åt vilket håll blåser det i dag? Hur kan man se det på rök, flaggor, träd eller snö? Faktarutan *Läs vädret i röken* finns i kapitel 16, under kapitel 12.

HEMMA

Ta med lathunden hem. Berätta för familjen vad Hesa Fredrik betyder och bestäm tillsammans var lathunden ska sitta. Läs den högt för någon hemma.

KAPITEL 2

Det var värre än de sa

Bok s. 15–24 · ca 20 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Under förmiddagen blir snöfallet tätare. Wilma i Noras klass har sett på TikTok att det kan bli en meter snö. Klockan 12.52 kommer rektorn in: SMHI har höjt till röd varning, och alla elever skickas hem direkt.

Mamma säger åt Nora att gå raka vägen hem, hålla ihop med Saga och inte gå genom skogen. Pappa säger nästan samma sak till Saga. Ingen av föräldrarna kommer hem på ett tag. Hemvägen tar tjugo minuter i stället för tolv. Saga filmar snöyran, och Nora hör ett långt tjut i vinden som hon tror är ett billarm. Hemma är det varmt och tryggt – tills strömmen går.

TILL DIG SOM LÄRARE

Tjutet som Nora tror är ett billarm är Hesa Fredrik. Det förstår systrarna först i kapitel 7, så avslöja det inte i förväg. Tänk också på att alla familjer ser olika ut. En del elever bor i två hem och kan behöva två planer.

BEREDSKAPSTEMA

Gul, orange och röd varning · Familjens plan · Rykten och säkra källor

FÖRE LÄSNINGEN

- Har skolan någon gång stängt tidigt eller skickat hem elever på grund av vädret? Hur gick det till?
- Vad gör du om du kommer hem och ingen vuxen är hemma?

ORD ATT PRATA OM

röd varning	SMHI:s högsta varningsnivå. Vädret kan få mycket allvarliga följder.
sorl	ljudet när många pratar samtidigt
nonchalans	att verka som om man inte bryr sig
snöröjare	fordon eller personer som tar bort snö från gator och vägar
lä	en plats i skydd för vinden
content	engelska för innehåll, här filmer som läggs ut i sociala medier

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Vad har Wilma sett på TikTok?
2. Vad säger rektorn när han kommer in i klassrummet?
3. Vilka tre råd ger mamma i telefonen?

4. Hur lång tid tar hemvägen, och hur lång tid brukar den ta?
5. Vad står det på lappen på Mörksjö-Hallens dörr?
6. Vad säger Saga i klippet hon filmar när strömmen har gått?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Rektorn säger: ”Det är inget att oroa sig för. Men vi tycker att det är klokast.” Varför tror du att han säger båda sakerna?
2. Saga ler när rektorn säger att alla ska hem. Hur har hon förändrats när Nora hittar henne efter samtalet med pappa?
3. Mammas röst är lugn, men Nora hör ”ansträngningen i den”. Vad betyder det?
4. Saga säger att de ska gå raka vägen hem ”med den rösten som betydde att hon redan hade bestämt att det var hennes idé”. Vad menas med det?
5. När huset dyker upp ur snöyran känner Nora ”något lossna i bröstet som hon inte vetat satt fast”. Vad känner hon?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 2 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Familjens plan

Mamma har en plan klar på några sekunder: gå raka vägen hem, håll ihop, gå inte genom skogen. Låt eleverna börja på en plan för sin egen familj med kopieringsunderlag 2.

1. Läs faktarutan *Familjens plan* i kapitel 16.
2. Prata om varför mammas tre råd är bra i just en snöstorm.
3. Eleverna fyller i det de kan i skolan. Resten fyller de i hemma tillsammans med en vuxen.

EXTRA

Vem kan man lita på?

Wilma har sett på TikTok att det kan bli en meter snö. Läs faktarutan *Vem kan man lita på?* i kapitel 16. Skriv upp några påståenden på tavlan, till exempel ett rykte från en kompis, ett TikTok-klipp, en varning från SMHI och en nyhet på kommunens webbplats. Ställ de tre frågorna till varje påstående: Vem säger det här? Hur kan de veta det? Säger andra samma sak?

HEMMA

Ta med *Familjens plan* hem och fyll i den tillsammans. Skriv de viktigaste telefonnumren på papper. En död mobil minns ingenting.

KAPITEL 3

Trycket minskar

Bok s. 25–32 · ca 15 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Systrarna letar efter ficklampor. I verktygslådan där ficklampan ska ligga finns ingen. Nora hittar en liten i kökslådan, märkt KÄLLAREN, och en stor som saknar batterier. Saga vet att man ska fylla vatten, men inte riktigt varför. De fyller kastruller, flaskor och badkaret medan trycket i kranen sjunker, tills vattnet tar slut.

Samtalet med mamma bryts eftersom mobilnätet är överbelastat. Sedan kommer ett sms från pappa: han har fastnat på E4, mamma har svårt att komma ifrån, och allt de behöver finns i källaren. Klockan är 14.47 och redan mörkt.

TILL DIG SOM LÄRARE

Kapitlet slutar med att föräldrarna inte kommer hem i kväll. Det kan väcka oro hos en del elever. Utan att avslöja slutet kan du säga att boken handlar om hur systrarna klarar sig.

BEREDSKAPSTEMA

Därför kan vattnet ta slut · Hur mycket vatten behövs? · Ficklampor och batterier · Ring bara om det behövs

FÖRE LÄSNINGEN

- Var finns ficklampan hemma hos dig? Är du säker på att den fungerar?
- Varifrån kommer vattnet i kranen? Vad behövs för att det ska komma ut?

ORD ATT PRATA OM

tryck	hur hårt vattnet pressas fram i ledningarna
pump	en maskin som flyttar vatten och som ofta drivs med el
reservkraft	ett sätt att få el när den vanliga strömmen är borta, till exempel ett elverk
kärl	något som rymmer vätska, till exempel en kastrull, en hink eller en dunk
överbelastat	när för många använder något samtidigt, så att det slutar fungera
metodiskt	noggrant och i ordning, steg för steg

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Var brukar ficklampan ligga, och vad finns där i stället?
2. Var hittar Nora ficklamporna, och vad är det för fel på den stora?
3. Vad fyller systrarna med vatten?

4. Varför bryts samtalet med mamma?
5. Vad skriver pappa i sitt sms?
6. Vad är klockan när systrarna läser sms:et?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Saga vet att det är viktigt att fylla vatten men kan inte förklara varför. Kan man veta något utan att kunna förklara det?
2. Saga säger: ”Pappa har alltid grejer överallt.” Nora tänker att de sällan är där de borde vara, men nästan alltid finns någonstans. Vad säger det om pappa?
3. När vattnet tar slut känns det allvarligare för Nora än när strömmen gick. Varför tror du det?
4. Saga säger till mamma att de har fyllt vatten och har ficklampor. Nora tycker att det låter ”säkrare än det var, men inte fel heller”. Vad menar hon?
5. Nora vill att någon annan ska bestämma. Varför säger hon ändå ”Källaren”?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 3 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Vattenräknaren

Hur mycket vatten skulle er familj behöva för en vecka? Räkna med kopieringsunderlag 3.

1. Läs faktarutorna *Därför kan vattnet ta slut* och *Hur mycket vatten?* i kapitel 16.
2. Räkna tillsammans på Nora och Sagas familj: 4 personer × 3 liter × 7 dygn.
3. Ta fram en 1,5-litersflaska och en hink. Hur många flaskor blir 84 liter? Hur många hinkar?
4. Eleverna räknar på sin egen familj.

EXTRA

Det kortaste sms:et

När mobilnätet är överbelastat är ett kort meddelande bättre än ett samtal. Låt eleverna skriva ett sms till en vuxen som berättar var de är, hur de mår och vad de behöver, med så få ord som möjligt. Jämför: vad måste vara med? Vad kan strykas? Läs faktarutan *Ring bara om det behövs* i kapitel 16.

HEMMA

Leta upp ficklampan hemma. Fungerar den? Finns det batterier som passar? Ta reda på vad ni har att fylla vatten i, och hur mycket det rymmer.

KAPITEL 4

Pappas källare

Bok s. 33–40 · ca 15 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

I grovhallen hittar systrarna pappas stormkök – på skohyllan. Sedan går de ner i källaren med den lilla ficklampan. I förrådet finns konserver, en transistorradio, batterier, stearinljus, värmeljus, en förbandslåda och en liten gasolflaska. På insidan av dörren sitter pappas lista ATT KÖPA, med *Elverk (viktigt!!)* överst.

I den gamla gillestugan hittar de filtar, en sovsäck, en låda chips och en ljusslinga som aldrig kom upp till jul. De bär upp allt och lägger fram det i köket. På P4 hör de att strömavbrottet är stort och att folk ska stanna inomhus.

TILL DIG SOM LÄRARE

Gasolflaskan i källaren är ett av pappas misstag, och det står kvar i boken med flit. Låt eleverna upptäcka felet själva. Var försiktig med inventeringen: alla familjer har inte råd att köpa mycket. Poängen är att veta vad man har.

BEREDSKAPSTEMA

Klara sig en vecka · Radion och P4 · Gasol hör inte hemma i källaren · Elverk och avgaser · Mediciner

FÖRE LÄSNINGEN

- Vad tror du att det finns i er källare, ert förråd eller garage som skulle hjälpa om strömmen gick?
- Finns det något ställe hemma som känns helt annorlunda när det är mörkt?

ORD ATT PRATA OM

stormkök	ett litet kök för friluftsliv som drivs med gasol eller sprit
gasol	en gas som används som bränsle, till exempel i stormkök och grillar
transistorradio	en liten radio som går på batterier
förbandslåda	en låda med plåster, förband och annat för första hjälpen
elverk	en maskin med motor som gör el
gillestuga	ett rum för fest och umgänge, ofta i källaren i äldre villor
inventering	att gå igenom och räkna det man har

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Var står stormköket?

2. Vad finns i kartongen märkt VIKTIGT?
3. Vad står överst på pappas lista ATT KÖPA?
4. Nämn fem saker som systrarna bär upp från källaren.
5. Vad står det på lappen på ljusslingan?
6. Vad hör systrarna på P4?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Pappa har skrivit en lista men inte köpt sakerna. Saga säger: ”Han menade att köpa det. Han tänkte på det.” Hur tror du att hon känner?
2. När Nora hittar batterierna säger hon ”Bra”, och det är första gången den eftermiddagen som hon menar det. Varför just då?
3. Saga tar med chips och Monopol. Varför tror du att Nora till slut säger ”Ta med fler”?
4. Saga följer Noras sätt att leta utan att protestera. ”Det var nytt.” Vad håller på att förändras mellan systrarna?
5. Nora stänger av radion fast den är intressant. Varför?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 4 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Vad har vi hemma?

Nora och Saga går igenom källaren och upptäcker vad familjen har och vad som saknas. Gör samma sak, först i klassrummet och sedan hemma med kopieringsunderlag 4.

1. Läs faktarutan *Klara sig en vecka* i kapitel 16.
2. Gör en lista på tavlan: vad behöver en familj för att klara sig en vecka utan el? Sortera i grupper: vatten, mat, värme, ljus, information och första hjälpen.
3. Jämför med det systrarna hittar. Vad hade pappa? Vad saknades?

EXTRA

Något står på fel ställe

Fråga klassen innan ni läser faktarutorna: något i pappas källare står där det inte får stå. Vad? Läs sedan *Gasol hör inte hemma i källaren* och *Elverk och avgaser* i kapitel 16. Varför spelar det roll att gasol är tyngre än luft? Varför ska ett elverk stå utomhus?

HEMMA

Gör en inventering hemma tillsammans med en vuxen. Spara listan. Den hjälper er med uppdraget *Gör er egen lista* i slutet av boken.

KAPITEL 5

Mat och nästan-katastrof

Bok s. 41–48 · ca 15 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Strax efter fem är systrarna hungriga. Saga kopplar stormköket till den nästan tomma gasolflaskan och tänder det – under köksfläkten. Nora säger att man inte får göra så, och Saga minns varför: fett i fläktkanalerna kan börja brinna, och elden förbrukar syre i ett litet rum. När Saga har blåst ut lågan hör Nora att gasen fortfarande pyser. Saga stänger ventilen.

De lagar konservköttbullar i grovhallen med ytterdörren på glänt. Sedan äter de under filtar i köket, i skenet från ljusslingan och tre stearinljus i julljusstakarna. ”Pappa hade rätt om en sak”, säger Saga: man klarar sig på konserver.

TILL DIG SOM LÄRARE

Säg tydligt till eleverna att de inte ska prova stormkök eller levande ljus på egen hand. Systrarna klarar det, men det är nära att gå fel. Det är därför kapitlet heter *Mat och nästan-katastrof*.

BEREDSKAPSTEMA

Stormkök – så gör du rätt · Gas eller sprit? · Om det luktar eller väser · Levande ljus · Konserver

FÖRE LÄSNINGEN

- Hur lagar ni mat hemma? Vad skulle ni kunna äta om spisen inte fungerade?
- Har du sett någon använda ett stormkök, till exempel på en utflykt?

ORD ATT PRATA OM

köksfläkt	fläkten över spisen som suger ut os och matlukt
fläktkanal	röret som leder luften från köksfläkten ut ur huset
ventil	vredet som öppnar och stänger för gasen på gasolflaskan
väsande	ett pysande ljud, som när gas strömmar ut
obevakad	utan att någon håller koll
konserv	mat som har kokats och förslutits i en burk så att den håller länge

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Hur vet Saga att gasolflaskan är nästan tom?
2. Var ställer Saga stormköket först?

3. Vilka två skäl kommer Saga ihåg till att man inte ska laga mat under fläkten?
4. Vad hör Nora efter att Saga har blåst ut lågan, och vad gör Saga då?
5. Var lagar de maten till slut?
6. Var hittar Saga ljusstakar?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Saga säger: ”Hur svårt kan det vara.” Vad tänker du när du läser det?
2. ”Bra att du hörde det.” ”Bra att du visste vad det var.” Varför är det ett viktigt ögonblick för systrarna?
3. Saga säger: ”Jag har lyssnat. Ibland. När pappa pratat. Inte alltid.” Vad säger det om henne och pappa?
4. Köttbullarna smakar konservburk, men de är varma. Varför spelar det så stor roll?
5. Saga säger: ”Pappa hade rätt om en sak.” Nora frågar: ”Bara en?” Vad menar Nora?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 5 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Rätt eller fel?

Eleverna arbetar i par med kopieringsunderlag 5: tolv påståenden om stormkök, gasol, levande ljus och konserver. Är de rätt eller fel?

1. Paren gissar först, utan att läsa faktarutorna.
2. Läs sedan faktarutorna till kapitel 5 i kapitel 16 och låt paren rätta sig själva.
3. Gå igenom svaren tillsammans. Vilka påståenden var svårast? Facit finns längst bak.

EXTRA

En meny utan el

Planera en dags måltider som går att äta om strömmen är borta: mat som håller i rumstemperatur och som kan ätas kall eller värmas snabbt. Jämför med faktarutorna *Konserver är redan lagade* och, längre fram, *Mat som inte behöver lagas* under kapitel 14.

HEMMA

Fråga hemma: Har vi ett stormkök eller något annat sätt att laga mat utan el? Var står det, och vet någon hur man använder det? Prova bara tillsammans med en vuxen.

KAPITEL 6

Det Saga inte vill förklara

Bok s. 49–54 · ca 10 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Efter maten måste Nora på toaletten. Saga minns att avloppet behöver pumpar som drivs med el. Om pumpen inte fungerar kan det komma upp i stället för att rinna bort. Hon gör en nödtoalett av en hink och en sopsäck, och för det lilla får systrarna gå ut bakom husknuten. Ute i mörkret hör Nora ett elverk brumma hos grannarna.

Sedan skriver Saga en lista, ATT TÄNKA PÅ, och Nora lägger till två saker: håll ihop och kolla ljusen innan de somnar. Kapitlet slutar med Sagas mening: ”När vi berättar om det här – utelämnar vi hinken.”

TILL DIG SOM LÄRARE

Toaletten är ett ämne som brukar få klassen att skratta, och det får den gärna göra. Systrarna skämtar också. Det är lättare att prata om något pinsamt när man får skämta om det.

BEREDSKAPSTEMA

Toaletten när vattnet är borta · Skriv en lista · Humor när något är jobbigt

FÖRE LÄSNINGEN

- Vilka saker hemma tror du slutar fungera om både strömmen och vattnet är borta?
- Varför kan det vara bra att skriva en lista när mycket händer på en gång?

ORD ATT PRATA OM

avlopp	rören som leder bort vatten från toalett, dusch och diskho
avloppspump	en pump som för avloppsvattnet vidare och som drivs med el
nödtoalett	en tillfällig toalett, till exempel en hink med en tät påse
husknut	hörnet på ett hus
centralvärme	när hela huset värms upp från ett ställe, till exempel med fjärrvärme
utelämna	inte ta med, inte berätta

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Varför är det osäkert att använda toaletten?
2. Vad gör Saga nödtoaletten av?
3. Vart ska systrarna gå för ”det lilla”?
4. Vad hör Nora när hon är ute?

5. Vilka två saker lägger Nora till på listan?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Saga försöker låta som om hon tänkt på hinken ”långt tidigare”. Varför tror du att hon gör det?
2. Nora frågar: ”Vad gör du när du måste?” Varför tvekar Saga innan hon svarar?
3. Nora fnissar när hon kommer in. Hur kan något vara hemskt och roligt på samma gång?
4. Saga kommer in med snö innanför kragen, och Nora säger ingenting. ”Det fanns saker man inte behövde kommentera.” Vad menas med det?
5. I ljusskenet ser Saga ”trött och lite rädd och väldigt, väldigt ung” ut. Hur förändrar det bilden av storasystern?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 6 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Rita vattnets väg

Varför slutar både kranen och toaletten att fungera när strömmen går? Låt eleverna rita vattnets väg genom samhället.

1. Läs faktarutorna *Därför kan vattnet ta slut* (kapitel 3) och *Toaletten när vattnet är borta* (kapitel 6) i kapitel 16.
2. Rita vägen från vattenverket, genom ledningarna till kranen, och vidare från toaletten genom avloppet till reningsverket.
3. Markera alla ställen där det behövs el. Vad händer på varje ställe när strömmen går?

EXTRA

En lista för en annan kris

Sagas lista hjälper systrarna att tänka på samma saker. Låt eleverna i grupper skriva en lista ATT TÄNKA PÅ för en annan situation, till exempel om strömmen går under en lektion eller om klassen blir insnöad på skolan. Jämför listorna. Vad finns med på alla?

HEMMA

Fråga hemma: Vad skulle vi göra om toaletten inte gick att spola? Finns det en hink med lock, sopsäckar och handsprit hemma?

KAPITEL 7

P4 och kojbygget

Bok s. 55–60 · ca 10 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

På P4 säger länsstyrelsen att strömavbrottet är större än man först trott och att det kommer att ta tid. Ett inslag om VMA-signalen får systrarna att förstå att tjutet de hörde på vägen hem var Hesa Fredrik. De gick inomhus ändå – av fel anledning, men det räknas.

Systrarna bygger en koja under köksbordet med filtar, kuddar och ljusslingan. Det blir varmare när det är mindre luft att värma. Innan de somnar blåser Nora ut alla levande ljus. ”Är du rädd?” frågar Saga. ”Lite. Inte för något speciellt. Mest för det okända.”

TILL DIG SOM LÄRARE

Nu får systrarna veta vad tjutet i kapitel 2 var. Påminn gärna om lathunden från kapitel 1. Saga och Nora pratar också om att vara rädda för det okända. Låt eleverna säga vad de tänker, men ingen ska behöva berätta om sin egen rädsla.

BEREDSKAPSTEMA

VMA och Hesa Fredrik · Ett varmt rum · Släck innan du somnar · Vem gör vad i en kris?

FÖRE LÄSNINGEN

- Har du byggt en koja inomhus? Hur kändes det att vara i den?
- Vad ska man göra om man hör Hesa Fredrik? Titta på lathunden från kapitel 1.

ORD ATT PRATA OM

länsstyrelsen	statens myndighet i varje län, som samordnar arbetet när något stort händer
återställning	när något lagas så att det fungerar igen
VMA	Viktigt meddelande till allmänheten
volym	hur mycket plats något tar, här hur mycket luft som finns
kompromiss	när båda ger med sig lite för att komma överens
överkast	ett tyg som läggs över en bäddad säng

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Vad säger rösten från länsstyrelsen på radion?
2. Vad var tjutet som systrarna hörde på vägen hem?
3. Varför väljer de att sova i köket?
4. Varför bygger de kojan under bordet med filtar som väggar?
5. Vad gör Nora innan hon somnar?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Rösten från länsstyrelsen har ”den sortens lugn som egentligen inte är lugn”. Vad menas med det?
2. Nora säger: ”Men vi gick inomhus.” Varför är det inte triumf i hennes röst?
3. Saga säger ”Vi är inte fem år” om kojan, men lägger sig ändå i den. Varför ändrar hon sig?
4. Saga frågar nästan aldrig om någon är rädd. Varför tror du att hon frågar just nu?
5. Nora tänker: ”De hade klarat en dag.” Varför är det viktigt för henne att tänka så?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 7 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Vem gör vad i en kris?

Många hjälps åt när något stort händer, och det börjar med en själv. Låt eleverna para ihop rätt aktör med rätt uppgift med kopieringsunderlag 6.

1. Eleverna gissar först i par.
2. Läs faktarutan *Vem gör vad i en kris?* i kapitel 16 och rätta.
3. Prata om den sista frågan: varför är det viktigt att vanliga familjer är förberedda?

EXTRA

Var är det varmast?

Mät temperaturen nära golvet och nära taket i klassrummet. Var är det varmast, och varför? Prata sedan om kojan: varför lägger systrarna kuddar och filtar under sig, och varför blir det varmare under bordet än i resten av köket? Läs faktarutan *Ett varmt rum* i kapitel 16.

HEMMA

Testa brandvarnaren hemma tillsammans med en vuxen genom att trycka på testknappen. Fungerar den? Går den på batteri, så att den fungerar även när strömmen är borta?

KAPITEL 8

Lördagsmorgon

Bok s. 61–67 · ca 15 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Nora vaknar under köksbordet med ont i höften. Hennes telefon är död, eftersom hon inte laddade den innan stormen. Köket håller sju grader, och badrummet är ännu kallare. Systrarna tvättar ansiktet med kallt vatten från badkaret.

Saga upptäcker att det finns vanlig mat i kylskåpet: smör, ost, leverpastej och gurka. De äter riktiga smörgåsar och bestämmer en varm måltid om dagen, med varm choklad. På P4 hör de att sjukhus och äldreboenden får hjälp först och att mindre vägar i östra delarna av länet är blockerade. Saga lägger till en rad på listan: kolla kylskåp och skafferi innan de öppnar konserver.

TILL DIG SOM LÄRARE

Leverpastejen är ett medvetet val i berättelsen, och frågan om den finns i kapitel 16: var det säkert att äta den? Låt eleverna resonera med hjälp av faktarutan. Köket höll sju grader, och det viktiga är hur kallt maten har haft det, inte bara hur lång tid som har gått.

BEREDSKAPSTEMA

Kylen först, konserverna sist · Ladda i tid · Bilen på vintern · Vem får hjälp först?

FÖRE LÄSNINGEN

- Vad finns i ert kylskåp just nu? Vad skulle bli dåligt först om strömmen gick?
- Hur känns det att vakna någon annanstans än i sin vanliga säng?

ORD ATT PRATA OM

termometer	en mätare som visar temperaturen
prioritera	bestämma vad som är viktigast och ska göras först
äldreboende	ett boende för äldre som behöver hjälp och vård
havererat fordon	en bil eller lastbil som har gått sönder eller kört fast
skafferi	ett skåp eller litet rum för mat som inte behöver stå kallt
system	ett bestämt sätt att göra något, som en regel man följer

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Varför är Noras telefon död?
2. Hur kallt är det i köket?
3. Vad hittar Saga i kylskåpet?
4. Vilket system bestämmer systrarna för gasen?

5. Vad säger radion om vilka som får hjälp först?
6. Vad lägger Saga till på listan?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Köket ser ut ”som ett fotografi av köket snarare än köket självt”. Vad menas med det?
2. Varför tror du att en helt vanlig smörgås känns så bra?
3. Nora vet att pappa har filtar, en spade och vatten i bilen. ”Hon tänkte på det ändå.” Vad säger det om hur oro fungerar?
4. Saga säger ”Konserverna sparar vi” – ”som om det var hennes idé”. Varför tror du att Nora inte säger emot?
5. ”Vad gör vi nu?” frågar Saga. ”Vi klarar oss. Det är vad vi gör”, svarar Nora. Vad menar hon?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 8 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

I vilken ordning äter vi?

Systrarna åt konserver och chips fast det fanns vanlig mat i kylen. Skriv upp livsmedel på tavlan och låt klassen sortera dem: vad ska ätas först, vad sedan och vad kan sparas till sist?

1. Exempel: mjölk, leverpastej, yoghurt, ost, gurka, köttfärs, glass, frysta ärtor, knäckebröd, pasta, havregryn, nötter, tonfisk på burk och konserverade bönor.
2. Läs faktarutan *Kylen först, konserverna sist* i kapitel 16 och jämför.
3. Prata om regeln titta, lukta, smaka. Vilka livsmedel behöver man vara extra försiktig med?

EXTRA

Packa pappas bil

Pappa är någonstans på vägen i stormen. Låt eleverna göra en packlista för en bil på vintern och jämför med faktarutan *Bilen på vintern* i kapitel 16. Vad är viktigast om man blir stående i flera timmar?

HEMMA

Titta i kylskåpet hemma. Vad skulle ni äta först om strömmen gick? Finns det en kylskåpstermometer? Fråga också om det finns en laddad powerbank hemma.

KAPITEL 9

Bråket

Bok s. 69–74 · ca 10 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Sagas telefon har nio procent kvar, och hon har använt batteriet till att filma survival-videor som ingen kan se ännu. Nora säger: ”Skönt att du har rätt prioriteringar.” Sedan går det fort. Saga säger att Nora alltid rättar henne och behandlar henne som om hon vore dum. Nora svarar att hon ibland faktiskt har rätt. Saga går in på sitt rum och stänger dörren tyst.

Nora sitter ensam i sitt kalla rum och saknar mamma. Till slut går hon till Saga och lägger en filt över hennes ben utan att säga något. Saga flyttar sig lite åt sidan. Det räcker. När de kommer tillbaka till köket är det kallare, eftersom de glömt att stänga dörren.

TILL DIG SOM LÄRARE

Bråket är bokens känslomässiga mittpunkt. Låt eleverna se båda sidor. Nora har rätt i sak men sårar, och Saga har en bra anledning att filma. Ingen av dem är den som gör fel.

BEREDSKAPSTEMA

Bråk är vanligt i en kris · Ta hand om dig själv · Håll dörrarna stängda

FÖRE LÄSNINGEN

- Varför tror du att man lättare blir osams när man är trött, hungrig eller frusen?
- Hur brukar man bli sams igen efter ett bråk?

ORD ATT PRATA OM

prioriteringar	det man tycker är viktigast och väljer att göra först
survival	engelska för överlevnad
thumbnail	engelska för den lilla bilden som visas för en video
hålla sig i schack	hålla något under kontroll
sårbar	lätt att såra eller göra ledsen
konstaterande	något man säger rakt ut, som ett faktum

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Hur mycket batteri har Sagas telefon när bråket börjar?
2. Vad har Saga använt batteriet till?
3. Vad säger Nora som startar bråket?
4. Varför filmar Saga, enligt henne själv?
5. Vad gör Nora när hon går in till Saga?

6. Varför är köket kallare när de kommer tillbaka?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. ”Det var inte mycket. Sex ord.” Varför kan några få ord göra så ont?
2. Dörren stängs ”inte med en smäll, värre än så”. Varför kan en tyst dörr vara värre än en smäll?
3. Nora undrar om det hon sa bara var ”det enda vapen hon haft tillgängligt”. Vad menar hon?
4. Varför tror du att Nora tänker på mamma just när hon sitter ensam i sitt rum?
5. ”Praktiskt. Tyst. Tillräckligt.” Varför räcker det för systrarna att bli sams på det här sättet?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 9 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Säg det på ett annat sätt

Nora har rätt i sak: batteriet behövs. Men hon säger det på ett sätt som sårar. Låt eleverna arbeta i par.

1. Skriv Noras mening på tavlan: ”Skönt att du har rätt prioriteringar.”
2. Paren skriver om meningen så att den säger samma sak utan att såra.
3. Läs upp några förslag. Vad gör att en mening låter snäll eller elak, fast den handlar om samma sak?

EXTRA

Det här hjälper

Läs faktarutan *Ta hand om dig själv* i kapitel 16. Gör en affisch för klassrummet: saker man kan göra när något känns jobbigt. Ta med både det som står i faktarutan och elevernas egna idéer.

HEMMA

Prata hemma om hur ni brukar bli sams. Finns det ett litet sätt att visa att man vill bli vänner igen, som Noras filt?

KAPITEL 10

Vädringen och Monopol

Bok s. 75–79 · ca 10 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Saga hämtar Monopol. Nora påminner om att de har haft levande ljus tända i många timmar och att de behöver vädra. Hon öppnar fönstret på glänt och låter det stå så medan de spelar. Saga köper Norrmalmstorg och hamnar i fängelse.

Systrarna märker inte att det blir kallare förrän Sagas fingrar inte vill böja sig. Termometern visar under noll. De har vädrat för länge och på fel sätt. Systrarna tar på sig fler lager – Saga tar mammas ullsockor och pappas fleecetröja – och spelar vidare.

TILL DIG SOM LÄRARE

Vädringen är ett av systrarnas misstag. Faktarutan i kapitel 16 förklarar hur man gör rätt: kort, helt öppet och gärna med korsdrag. Experimentet ger olika resultat i olika rum. Det viktiga är att jämföra och resonera.

BEREDSKAPSTEMA

Vädra kort och ordentligt · Lager på lager · Något att göra

FÖRE LÄSNINGEN

- Varför vädrar man? Hur brukar ni göra hemma?
- Vilket spel skulle du vilja ha hemma om strömmen var borta i flera dagar?

ORD ATT PRATA OM

vädra	släppa in frisk luft genom att öppna fönster eller dörrar
på glänt	lite öppen
korsdrag	när luften strömmar genom ett rum mellan två öppningar
koldioxid	en gas som bildas när något brinner och när vi andas ut
strategiskt	med en plan för att lyckas
omärkligt	så att man inte märker det

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Varför vill Nora vädra?
2. Vilken pjäs tar Saga, och vilken gata köper hon?
3. Hur märker Saga att det har blivit kallare?
4. Vad visar termometern när de har stängt fönstret?
5. Hur borde de ha vädrat, enligt Nora?

6. Vad tar Saga på sig för att bli varm?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Varför tror du att Saga vill spela Monopol just nu, efter bråket?
2. Saga säger: ”Det spelar bara roll vad som faktiskt händer.” Kan det betyda något mer än i spelet?
3. Kylan kommer ”som vatten som sakta sipprar in under en dörr”. Vad vill bilden visa?
4. Det var ”ett misstag man registrerade och lade till i den tysta listan över saker man nu visste”. Vad betyder det?
5. Pappas tröja luktar ”kaffe och verkstad och lite tallbarrsdoft”. Varför är det en bra lukt för Saga just nu?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 10 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Experiment: vädra rätt

Systrarna vädrar med fönstret på glänt för länge. Om det går att vädra i klassrummet kan eleverna testa skillnaden med kopieringsunderlag 7.

1. Läs faktarutan *Vädra kort och ordentligt* i kapitel 16 och låt eleverna gissa vad som kommer att hända.
2. Mät temperaturen mitt i rummet. Vädra med fönstret på glänt i 10 minuter, stäng och mät igen direkt och efter 10 minuter.
3. Låt rummet bli varmt igen. Vädra med helt öppet fönster, gärna med korsdrag, i 3 minuter och mät på samma sätt.
4. Jämför. Vilket sätt kylde mest, och hur snabbt blev det varmt igen?

EXTRA

Lager på lager

Vad har eleverna på sig i dag, och hur många lager blir det? Läs faktarutan *Lager på lager* i kapitel 16. Varför värmer flera tunna lager bättre än ett tjockt? Varför är ull bra?

HEMMA

Spela ett sällskapsspel hemma en kväll, utan skärmar. Vilket spel skulle ni vilja ha i beredskapslådan?

KAPITEL 11

Kylan tar tag

Bok s. 81–88 · ca 15 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Termometern visar fortfarande under noll. Systrarna tänder tolv värmeljus utspridda i köket, och det blir lite mindre kallt. Saga föreslår en liten eld i en plåtbunke, men Nora säger nej: de har ingen skorsten. Den öppna spisen i vardagsrummet är igenmurad.

Nora föreslår att de ska ta sig till grannarna med elverket, femhundra meter bort. Efter trettio meter i midjehög snö sjunker Saga ner och fastnar, och Nora drar upp henne. Ingen vet att de är där ute. Systrarna vänder hem och värmer sig genom att hoppa, springa på stället och göra armhävningar i köket.

TILL DIG SOM LÄRARE

I berättelsen säger Nora att röken och värmen är problemen. Den farligaste delen, kolmonoxiden, står bara i faktarutan, så att eleverna själva kan upptäcka den. Scenen i snön kan kännas otäck. Betona att systrarna fattar rätt beslut när de vänder.

BEREDSKAPSTEMA

Kolmonoxid · Eld bara där den hör hemma · Säg vart du går · Trygghetspunkter · Rörelse värmer

FÖRE LÄSNINGEN

- Vad gör du när du fryser riktigt mycket?
- Hur långt är femhundra meter? Vad ligger ungefär så långt från skolan?

ORD ATT PRATA OM

plåtbunke	en stor skål av plåt
eldstad	ett ställe i huset där man kan elda, till exempel en öppen spis eller en kamin
igenmurad	stängd med tegel och puts
snödriva	snö som vinden har blåst ihop till en hög
referenspunkt	något man kan orientera sig efter
knytte	en liten figur i Tove Janssons böcker om Mumintrollen

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Hur många värmeljus tänder systrarna, och hur länge brinner ett värmeljus?
2. Vad vill Saga göra med plåtbunken, och vad säger Nora?

3. Varför går det inte att elda i vardagsrummet?
4. Hur långt är det till grannarna?
5. Hur långt kommer systrarna, och vad händer där?
6. Hur blir systrarna varma igen när de kommer hem?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. ”Vi har eld. Tolv stycken.” Vad menar Nora, och hur tror du att Saga tar emot det?
2. Pappa var besviken på den igenmurade spisen. ”Han borde ha fixat det”, säger Saga. Vad tänker hon om pappa i den stunden?
3. ”Du ser ut som en rånare.” ”Du ser ut som ett knytte.” Varför skämtar systrarna precis innan de går ut?
4. Nora släpper inte Sagas arm, fast Saga står upp igen. Varför håller hon kvar den?
5. ”Och vi har det vi behöver hemma.” Varför blir det lättare att vända när någon säger det högt?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 11 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Var är närmaste trygghetspunkt?

Systrarna försöker ta sig till grannarna för att få värme. Vid långa strömavbrott öppnar många kommuner trygghetspunkter.

1. Läs faktarutorna *Trygghetspunkter* och *Säg vart du går* i kapitel 16.
2. Ta reda på om er kommun har trygghetspunkter och var de finns. Informationen finns ofta på kommunens webbplats.
3. Markera trygghetspunkten och skolan på en karta. Hur långt är det? Hur lång tid skulle det ta att gå dit i djup snö?

EXTRA

Hur långt är trettio meter?

Mät upp trettio meter på skolgården. Så långt kom systrarna innan de vände. Hur lång tid tar det att gå trettio meter i vanliga fall? Hur långt är femhundra meter i jämförelse? Prata om varför det var rätt att vända.

HEMMA

Fråga hemma: Har vi en eldstad som går att använda? Har vi brandvarnare, och ett kolmonoxidlarm om vi eldar?

KAPITEL 12

Lunch och sista gasen

Bok s. 89–94 · ca 10 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Sagas telefon dör mitt i en kontroll av nätet. Nu finns det inget sätt att nå föräldrarna. Systrarna värmer tomatsoppa på stormköket, och gasen räcker precis.

Mjölken måste användas innan den fryser, så de värmer den i en liten kastrull på ett värmeljus, med tre tomma konservburkar som stöd. Det tar lång tid. Under tiden lägger sig vinden, och röken från grannarnas skorsten stiger rakt upp igen. O'Boy i ljummen mjölk smakar inte som mammas choklad, men den är varm, och de har gjort den själva.

TILL DIG SOM LÄRARE

När telefonen dör förlorar Saga kontakten med föräldrarna. För många elever är telefonen en trygghet på samma sätt. Prata gärna om det utan att värdera Sagas skärmtid.

BEREDSKAPSTEMA

Kan du numret utantill? · Räcker bränslet? · Godis, chips och choklad · Läs vädret i röken

FÖRE LÄSNINGEN

- Kan du någon vuxens telefonnummer utantill?
- Vad är det godaste du kan tänka dig att dricka när du fryser?

ORD ATT PRATA OM

reflexmässig	något man gör utan att tänka, av vana
flämta	om en låga: fladdra och bli svagare
ljummen	lite varm, men inte riktigt varm
meditativ	lugn, så att tankarna får vila
O'Boy	ett chokladpulver som man blandar i mjölk

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Hur ofta har Saga kollat om nätet har kommit tillbaka?
2. Varför vill Nora använda mjölken nu?
3. Vad värmer systrarna på stormköket?
4. Hur värmer de mjölken?
5. Vad visar röken från grannarnas skorsten?
6. Var hittar de O'Boy-pulvret?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. När telefonen dör säger Saga ”Det är okej”. Det låter ”som om hon menade det halvt och försökte mena det helt”. Vad betyder det?
2. Saga frågar om chokladen, och Nora svarar ”Vi löser det”. Hur tror du att Nora tänker i det ögonblicket?
3. Väntan på chokladen är ”ett annat slags väntan” än tidigare. Vad är skillnaden?
4. ”Okej. Vi har tid”, säger Saga. Vad säger det om hur hon har förändrats sedan början av boken?
5. Kapitlet slutar: ”Det var okej. De klarade sig.” Hur har systrarnas känslor förändrats sedan bråket i kapitel 9?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 12 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Kan du numret utantill?

När Sagas telefon dör försvinner alla nummer med den. Gör utmaningen i kapitel 16 och tillverka sedan ett nummerkort med kopieringsunderlag 8.

1. Låt eleverna testa, utan att titta, om de kan någon vuxens nummer utantill.
2. Eleverna fyller i nummerkortet hemma och klipper ut det. Det får plats i en jackficka eller ryggsäck.
3. Öva några minuter varje dag under en vecka. Kan alla minst ett nummer?

EXTRA

Räcker bränslet?

Gasen tog slut efter ett dygn. Ett räkneexempel: om en flaska räcker till tre varma måltider, hur många flaskor behövs då för två varma måltider om dagen i en vecka? Läs faktarutan *Räcker bränslet?* i kapitel 16. Där står också att man måste kolla med kommunen eller räddningstjänsten hur mycket bränsle man får förvara hemma.

HEMMA

Lär dig minst ett telefonnummer utantill. Öva tills du kan det utan att titta, och fyll i nummerkortet tillsammans med en vuxen.

KAPITEL 13

Det sista dagsljuset

Bok s. 95–100 · ca 10 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Systrarna sköljer skålarna i kallt badkarsvatten, och Saga ställer in dem i diskmaskinen så att de kan diskas när strömmen kommer tillbaka. Nora inventerar i tysthet: allt finns kvar, bara lite mindre av allt.

På baksidan av listan skriver Saga ett brev till pappa om vad som saknades: ett elverk och mer gas. Hon skriver också att han hade rätt om konserverna. Systrarna bestämmer vad de ska berätta när föräldrarna kommer hem. Hinken utelämnar de. Sedan börjar det skymma, fast klockan bara är halv fyra, kanske fyra.

TILL DIG SOM LÄRARE

Sagas brev passar bra som modelltext när eleverna skriver. Kapitlet är lugnt och kan användas till att stanna upp och sammanfatta vad systrarna har klarat hittills.

BEREDSKAPSTEMA

Vad saknades? Skriv ner det | Använd dagsljuset | Att prata om det som hänt

FÖRE LÄSNINGEN

- Har du skrivit ett brev till någon? Vad är skillnaden mellan ett brev och ett sms?
- Hur tidigt blir det mörkt där du bor mitt i vintern?

ORD ATT PRATA OM

skymning	när det håller på att bli mörkt på kvällen
utelämning	något man väljer att inte berätta
lättad	när en oro försvinner och man känner sig lugnare
horisontellt	vågrätt, som horisonten
rimlig	förnuftig, går att förstå
hotfull	som känns farlig eller skrämmande

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Varför ställer Saga in skålarna i diskmaskinen, fast den inte fungerar?
2. Vad räknar Nora när hon inventerar?
3. Var skriver Saga sitt brev?
4. Vilka två saker säger Saga att pappa måste köpa?
5. Vad bestämmer systrarna att de inte ska berätta?

6. Vad tror Nora att klockan är när det börjar skymma?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Listan slutar vara en lista och blir ett brev, ”lite mer ärligt än hon hade tänkt”. Vad är skillnaden mellan en lista och ett brev?
2. Saga skriver: ”Nora var bra på det mesta. Jag var bra på andra saker.” Vilka andra saker var Saga bra på?
3. Nora tror att mamma blir ”lättad. Och sedan lite arg.” Varför kan man bli arg när man är lättad?
4. Nora säger att det är värre att inte veta än att veta att det var svårt men gick bra. Håller du med?
5. Tystnaden nu är en annan sorts tystnad än på fredagen. Vad har förändrats?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 13 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Skriv ett brev som Saga

Sagas brev är personligt, rakt på sak och lite roligt (”Varför stod det på skohyllan?”). Låt eleverna skriva ett eget brev hem med kopieringsunderlag 9.

1. Läs faktarutan *Vad saknades? Skriv ner det* i kapitel 16.
2. Eleverna tänker sig att strömmen har varit borta i två dygn hemma hos dem. Vad hade fungerat? Vad hade saknats?
3. De skriver brevet till någon hemma. Ta gärna hjälp av inventeringen från kapitel 4.

EXTRA

Hur länge är det ljust?

Ta reda på när solen går upp och ner i dag där ni bor, och mitt i januari. Hur många timmar är det ljust? Läs faktarutan *Använd dagsljuset* i kapitel 16. Vad är smart att göra medan det fortfarande är ljust?

HEMMA

Läs brevet för familjen. Kanske kan det hänga bredvid inventeringen från kapitel 4.

KAPITEL 14

Kvällen

Bok s. 101–108 · ca 15 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

Det blir mörkt, och Nora inser att mamma och pappa inte kan komma fram om uppfarten är full av snö. Dörren till uteförrådet sitter fast i snön, och skyfflarna står därinne, så systrarna gräver fram dörren med händerna och stövlarna. Sedan skottar de trappan, gången och den femton meter långa uppfarten. Det tar över en timme.

Till middag blir det tonfisk ur burken med knäckebröd. Hos grannarna lyser nu tre fönster, och systrarna förstår att de har haft elverket igång hela tiden. ”Vi kanske borde ha ringt på innan stormen.” Systrarna bygger om kojan och lägger sig. ”Det gick bra”, säger Nora.

TILL DIG SOM LÄRARE

Kapitlet passar bra för att prata om att hjälpa varandra, och om att be om hjälp. Var försiktig så att ingen elev känner sig utpekad om familjen inte har kontakt med sina grannar.

BEREDSKAPSTEMA

Skotta fram vägen · Känn dina grannar · Mat som inte behöver lagas

FÖRE LÄSNINGEN

- Vilka behöver kunna ta sig fram till ett hus när det har snöat mycket?
- Vet du vilka som bor närmast dig? Har ni deras telefonnummer?

ORD ATT PRATA OM

uppfart	vägen från gatan fram till huset
uteförråd	ett litet hus eller skjul på tomten för verktyg och redskap
skyffel	en bred spade för snö
plogbil	ett fordon som plogar bort snö från vägarna
framkomlig	går att ta sig fram på
rutin	något man gör på samma sätt varje gång

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Varför vill Nora skotta?
2. Varför går det inte att öppna uteförrådet?
3. Hur lång är uppfarten, och hur lång tid tar skottningen?
4. Vad äter systrarna till middag?

5. Vad ser Saga hos grannarna?
6. Vad vill systrarna äta när elen kommer tillbaka?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. ”Glass är kallt.” ”Ja men det är ett val.” Vad är skillnaden mellan att välja och att måsta?
2. Varför tror du att Saga skottar utan att protestera den här gången?
3. Kojbygget är nu ”en inövad del av en rutin som inte funnits för två dygn sedan”. Vad säger det om systrarna?
4. ”Det gick bra.” Den här gången finns det ingen tvekan alls. Varför inte?
5. Mörkret är ”välbekant nu – inte hotfullt”. Varför känns mörkret annorlunda nu än i början av boken?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 14 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Hej granne!

Grannarna har haft ljus och värme hela tiden, femhundra meter bort, men de vet inte om systrarna. Låt eleverna göra ett grannkort med kopieringsunderlag 10.

1. Läs faktarutan *Känn dina grannar* i kapitel 16.
2. Prata om vem i ett grannskap som kan behöva hjälp, och vem som kan hjälpa till. Inga namn behövs.
3. Eleverna fyller i kortet hemma tillsammans med en vuxen och lämnar det till en granne.

EXTRA

Tre dagars mat utan spis

Systrarna äter tonfisk och knäckebröd när gasen är slut. Läs faktarutan *Mat som inte behöver lagas* i kapitel 16. Gör en inköpslista för tre dagars mat som inte behöver lagas eller värmas. Vad blir det till frukost, lunch och middag?

HEMMA

Fyll i grannkortet tillsammans med en vuxen och lämna det till en granne. Vet ni var skyfflarna står hemma, och går det att komma åt dem efter ett snöoväder?

KAPITEL 15

Nyckeln i låset

Bok s. 109–113 · ca 10 min högläsning

DET HÄR HÄNDER

När Nora håller på att somna ser hon det gula skenet från en plogbil i taket. Senare vaknar hon av steg på den skottade uppfarten och en nyckel i låset. Mamma kommer in och kramar dem länge, och strax efter kommer pappa: ”Jag såg att uppfarten var skottad.” Familjen sitter tillsammans i köket, och pappa läser Sagas brev. ”Vilken hink?” frågar han. ”Ingen hink”, svarar systrarna.

Sedan kommer strömmen tillbaka. Lampan i taket tänds, kylskåpet surrar och adventsstjärnan lyser i fönstret igen. Ljusen ser plötsligt små och lite löjliga ut. Men de hade räckt.

TILL DIG SOM LÄRARE

Avsluta gärna med ett samtal om hela boken: vad var spännande, vad var läskigt och vad lärde ni er? Faktarutan *Prata om det som hänt* passar också för klassen.

BEREDSKAPSTEMA

När strömmen kommer tillbaka · Prata om det som hänt · Vill du hjälpa till?

FÖRE LÄSNINGEN

- Hur tror du att det känns när strömmen kommer tillbaka efter två dygn?
- Vad tror du att mamma och pappa säger när de kommer hem?

ORD ATT PRATA OM

varningsblinkers	gula blinkande lampor på ett fordon
i strumplästen	med bara strumpor på fötterna
avmätt	lugn och behärskad, utan att visa så mycket
FRG	Frivillig resursgrupp: vanliga människor som utbildas för att hjälpa kommunen i en kris
FFO	frivillig försvarsorganisation, en förening som utbildar frivilliga

LÄSFÖRSTÅELSE

På raderna · svaren står i texten, facit finns längst bak

1. Vad är det gula skenet i taket?
2. Vad väcker Nora?
3. Vem kommer in först?
4. Vad säger pappa när han kommer?
5. Vad försöker pappa göra av gammal vana?
6. Vad tänds i fönstret när strömmen kommer tillbaka?

Mellan raderna · svaret måste läsas ut, flera svar kan vara rätt

1. Mamma kramar ”inte försiktigt … utan hårt och lite desperat”. Vad berättar kramen om hur hon har haft det?
2. Mamma ser ”lättad och arg och stolt” ut på samma gång. Kan man känna allt det samtidigt?
3. ”Vilken hink?” ”Ingen hink.” Varför svarar systrarna samtidigt?
4. Noras blick stannar vid adventsstjärnan. Varför tänker hon på fredagsmorgonen just då?
5. Saga ler: ”Inte survival-leendet. Inte content-leendet. Bara leendet.” Vad är skillnaden?

Bortom raderna · koppla till eget liv och omvärld

Diskussionsfrågorna till kapitel 15 finns i bokens kapitel 16.

AKTIVITET

Gör er egen lista

Boken slutar med ett uppdrag: *Gör er egen lista*. Avsluta läsningen med det.

1. Läs uppdraget i slutet av kapitel 16 tillsammans.
2. Eleverna skriver fem saker som de tror att de redan har hemma och tre saker som saknas, med två utropstecken. Ta hjälp av inventeringen från kapitel 4.
3. Gör en klasslista utan namn: vilka saker saknas oftast? Och kom ihåg uppdragets sista rad: gör inte som pappa, köp sakerna också.

EXTRA

Vill du hjälpa till?

Läs faktarutan *Vill du hjälpa till?* i kapitel 16. Bjud gärna in någon från kommunens Frivilliga resursgrupp (FRG) eller från en frivillig försvarsorganisation, till exempel Civilförsvarsförbundet, som berättar om sitt arbete.

HEMMA

Gör uppdraget *Gör er egen lista* tillsammans med familjen och sätt upp listan där alla ser den.

TEMALEKTIONER

Sex lektioner om hemberedskap

Temalektionerna samlar ett ämne från flera kapitel. Varje lektion tar ungefär en timme och fungerar bäst när klassen har läst de kapitel som lektionen bygger på. Ni kan göra dem i vilken ordning ni vill.

Lektionerna använder faktarutorna i bokens kapitel 16 och några av kopieringsunderlagen. Tiderna är förslag. Stryk, flytta och dela upp efter vad som passar klassen.

LEKTION	BYGGER PÅ KAPITEL	PASSAR EFTER
1. Vatten	3 och 6	kapitel 6
2. Värme	7, 9, 10 och 11	kapitel 11
3. Ljus och eld	3, 4, 5 och 7	kapitel 7
4. Information och källkritik	1, 2, 4, 7 och 8	kapitel 8
5. Mat utan el	5, 8, 12 och 14	kapitel 14
6. Känslor och samarbete	6, 7, 9, 13 och 15	kapitel 15

TEMALEKTION 1

Vatten

Ca 60 minuter · bygger på kapitel 3 och 6 · passar efter kapitel 6

Eleverna förstår varför vattnet kan ta slut när strömmen går, hur mycket vatten en familj behöver och hur man förvarar det.

FAKTARUTOR I KAPITEL 16

Därför kan vattnet ta slut · Hur mycket vatten? · Toaletten när vattnet är borta

MATERIAL

Ett litermått, en hink, några 1,5-litersflaskor och kopieringsunderlag 3.

SÅ GÅR LEKTIONEN TILL

1. **Start** 10 min

   Hur många gånger har du använt vatten i dag? Låt eleverna räkna upp: borsta tänderna, spola, dricka, tvätta händerna. Skriv på tavlan. Vad av det skulle gå att göra om kranen var torr?

2. **Varför tar vattnet slut?** 10 min

   Läs faktarutan *Därför kan vattnet ta slut*. Påminn om bilden av vattnets väg från kapitel 6, eller rita en enkel version tillsammans. Var behövs det el?

3. **Hur mycket?** 20 min

   Räkna ut klassens behov för en vecka: antal elever × 3 liter × 7 dygn. Med 25 elever blir det 525 liter. Fyll hinken med 10 liter med hjälp av litermåttet. Hur många hinkar behöver klassen? Låt sedan eleverna räkna på sin egen familj med kopieringsunderlag 3.

4. **Förvara rätt** 10 min

   Vad kan man fylla vatten i hemma? Gå igenom faktarutan: rena kärl med lock, svalt och mörkt, byt ungefär var tredje månad, och koka vattnet om du är osäker på om det är rent.

5. **Avslutning** 10 min

   Varje elev skriver tre saker hen vet om vatten nu, som hen inte visste innan.

ATT DISKUTERA

Nora tycker att det känns allvarligare när vattnet tar slut än när strömmen går. ”Strömmen var abstrakt. Vatten var konkret.” Håller ni med?

TEMALEKTION 2

Värme

Ca 60 minuter · bygger på kapitel 7, 9, 10 och 11 · passar efter kapitel 11

Eleverna förstår hur man håller värmen när huset kallnar, och vad man aldrig får använda för att värma ett rum.

FAKTARUTOR I KAPITEL 16

Ett varmt rum · Lager på lager · Vädra kort och ordentligt · Rörelse värmer · Kolmonoxid

MATERIAL

Tre likadana flaskor med lock, varmt vatten, en ullsocka, en bomullssocka och en termometer.

SÅ GÅR LEKTIONEN TILL

1. **Start** 5 min

   Hur märks det i boken att huset blir kallare? Låt eleverna leta: andetagen syns, termometern visar sju grader och sedan under noll, fingrarna vill inte böja sig.

2. **Starta experimentet** 10 min

   Fyll de tre flaskorna med lika varmt vatten och mät temperaturen. Trä ullsockan på den första och bomullssockan på den andra. Den tredje får vara utan. Låt eleverna gissa vilken som håller värmen bäst. Flaskorna står i 30 minuter medan ni gör nästa två steg.

3. **Ett varmt rum** 15 min

   Läs faktarutan *Ett varmt rum*. Eleverna ritar en planlösning av ett hem, påhittat eller sitt eget, och väljer vilket rum som skulle bli det varma rummet. Varför just det? Jämför med köket och kojan i boken.

4. **Aldrig så här** 10 min

   Läs faktarutan om kolmonoxid. Vad får man aldrig använda för att värma ett rum? Varför är det extra farligt att gasen inte syns och inte luktar?

5. **Läs av och avsluta** 15 min

   Mät temperaturen i flaskorna. Vilken höll värmen bäst? Läs faktarutan *Lager på lager*. Vill ni testa mer kan ni göra om försöket med blöta sockor.

ATT DISKUTERA

Systrarna gör två misstag som gör köket kallare: de vädrar för länge och lämnar dörren öppen. Vilket var lättast att undvika? Vad gör de rätt för att hålla värmen?

TEMALEKTION 3

Ljus och eld

Ca 60 minuter · bygger på kapitel 3, 4, 5 och 7 · passar efter kapitel 7

Eleverna vet hur man använder ficklampor och levande ljus säkert, och hur länge ljuset räcker.

FAKTARUTOR I KAPITEL 16

Levande ljus · Släck innan du somnar · Stormkök – så gör du rätt · Om det luktar eller väser

MATERIAL

En ficklampa, batterier som passar och ett oöppnat paket värmeljus. Kopieringsunderlag 5.

SÅ GÅR LEKTIONEN TILL

1. **Start** 10 min

   Vilka ljuskällor använder systrarna i boken? Ficklampor, telefonens ficklampa, ljusslingan, stearinljus och värmeljus. Vilka fungerar utan el? Vilka är säkrast?

2. **Räcker ljuset?** 15 min

   Ett värmeljus brinner i ungefär fyra timmar, och paketet i boken har 24 ljus. Hur många ljustimmar är det? (96.) Om sex värmeljus brinner i sex timmar varje kväll, hur många kvällar räcker paketet? (96 ÷ 36 ≈ 2,7, alltså två hela kvällar.) Vad säger det om att ha batterier och ficklampor?

3. **En säker plats** 15 min

   Läs faktarutan *Levande ljus*. Gå runt i klassrummet: var skulle ett stearinljus kunna stå säkert, och var aldrig? Tänk på gardiner, papper och avstånd mellan ljusen.

4. **Rätt eller fel?** 15 min

   Gör kopieringsunderlag 5 i par om klassen inte redan har gjort det. Annars: gå igenom de påståenden som var svårast.

5. **Avslutning** 5 min

   Kontrollera att klassrummets ficklampa fungerar. Varför ska alla levande ljus släckas innan man somnar?

TILL DIG SOM LÄRARE

Tänd inte levande ljus i klassrummet om skolans regler inte tillåter det. Lektionen fungerar lika bra utan eld.

TEMALEKTION 4

Information och källkritik

Ca 60 minuter · bygger på kapitel 1, 2, 4, 7 och 8 · passar efter kapitel 8

Eleverna vet var man får säker information i en kris och kan pröva det de hör med tre frågor.

FAKTARUTOR I KAPITEL 16

Hesa Fredrik och VMA · Gul, orange och röd varning · Vem kan man lita på? · Radion

MATERIAL

En radio eller en mobil med Sveriges Radio.

SÅ GÅR LEKTIONEN TILL

1. **Start** 10 min

   Var får du nyheter ifrån? Gör en lista på tavlan. Vilka källor finns i boken? Wilma har sett något på TikTok, rektorn hänvisar till SMHI, och på P4 talar länsstyrelsen.

2. **Tre frågor** 15 min

   Läs faktarutan *Vem kan man lita på?* Skriv sedan upp några påståenden och låt eleverna pröva dem med frågorna: Vem säger det här? Hur kan de veta det? Säger andra samma sak?

   - ”Alla affärer i kommunen har stängt”, skriver någon i klassens chatt.
   - SMHI har utfärdat orange varning för snöfall i länet.
   - En influencer säger att strömmen kommer att vara borta i en månad.
   - Kommunen skriver på sin webbplats att en trygghetspunkt har öppnat i idrottshallen.

3. **Lyssna på P4** 10 min

   Ta reda på vilken frekvens P4 har där ni bor, och lyssna några minuter. Varför är just P4 beredskapskanal? Läs faktarutan *Radion*.

4. **Skriv ett radiomeddelande** 20 min

   I par skriver eleverna ett kort meddelande till P4 om en påhittad händelse i Mörksjöfors: vad har hänt, var, och vad ska lyssnarna göra? Läs upp några. Vilka var tydligast, och varför?

5. **Avslutning** 5 min

   Varje elev skriver tre säkra källor att vända sig till i en kris.

TILL DIG SOM LÄRARE

Var tydlig med att sociala medier inte alltid har fel. Poängen är att kolla innan man tror på något eller sprider det vidare.

TEMALEKTION 5

Mat utan el

Ca 60 minuter · bygger på kapitel 5, 8, 12 och 14 · passar efter kapitel 14

Eleverna kan planera mat som håller utan kylskåp och spis, och vet vad som ska ätas först.

FAKTARUTOR I KAPITEL 16

Kylen först, konserverna sist · Konserver är redan lagade · Godis, chips och choklad · Mat som inte behöver lagas

MATERIAL

Reklamblad från matbutiker eller tillgång till en butiks webbplats. Papper och pennor.

SÅ GÅR LEKTIONEN TILL

1. **Start** 10 min

   Vad åt du till frukost? Hade det gått att äta utan el? Vad hade du ätit i stället?

2. **I vilken ordning?** 10 min

   Påminn om sorteringen från kapitel 8: det som förstörs snabbast äts först, och konserver och torrvaror sparas till sist. Gå igenom regeln titta, lukta, smaka. Vilken mat behöver man vara extra försiktig med?

3. **Tre dagars matsedel** 25 min

   I grupper planerar eleverna frukost, lunch och middag i tre dagar, bara med mat som håller i rumstemperatur och inte måste lagas. Något gott får gärna vara med. Räkna gärna ut vad maten kostar med hjälp av reklamblad eller en butiks webbplats.

4. **Redovisa** 10 min

   Grupperna visar sina matsedlar. Vilken mat finns med hos alla? Vilka måltider behöver vatten, och hur mycket?

5. **Avslutning** 5 min

   Vilken mat från matsedlarna tror du att ni redan har hemma?

TILL DIG SOM LÄRARE

Tänk på allergier och på att familjer äter olika. Det finns inga fel svar så länge maten håller. Var också försiktig med prisräkningen, så att ingen elev känner sig utpekad.

TEMALEKTION 6

Känslor och samarbete

Ca 60 minuter · bygger på kapitel 6, 7, 9, 13 och 15 · passar efter kapitel 15

Eleverna kan sätta ord på känslor i en kris och se hur olika styrkor kan komplettera varandra.

FAKTARUTOR I KAPITEL 16

Bråk är vanligt i en kris | Ta hand om dig själv | Prata om det som hänt

MATERIAL

Stora papper och pennor.

SÅ GÅR LEKTIONEN TILL

1. **Start** 10 min

   Vilka känslor har Nora och Saga under boken? Skriv på tavlan: oro, rädsla, ilska, skam, glädje, lättnad, stolthet och fler.

2. **Känslokurvan** 20 min

   Eleverna ritar en kurva genom boken, kapitel för kapitel, för Nora eller för Saga. När är det som jobbigast? När vänder det? Jämför Noras och Sagas kurvor. Följs de åt?

3. **Olika styrkor** 15 min

   Vad är Nora bra på? Hon lägger märke till saker, planerar och skriver listor. Vad är Saga bra på? Hon minns vad pappa har sagt, vet hur gasolköket fungerar och skämtar när det är som jobbigast. Varför behövde de varandra? Vad är du bra på när ni arbetar i grupp?

4. **Det här hjälper** 10 min

   Vad gör systrarna när det är jobbigt? De skämtar, filmar, skriver listor, spelar Monopol och dricker varm choklad. Läs faktarutan *Ta hand om dig själv*. Vad hjälper dig?

5. **Avslutning** 5 min

   Varje elev skriver en sak hen kan göra när hen är orolig.

TILL DIG SOM LÄRARE

Låt eleverna prata om bokens personer i stället för om sig själva om de hellre vill det. Ingen ska behöva berätta om egna erfarenheter.

Till vårdnadshavare i klass _____

Hej!

Under de närmaste veckorna läser vi boken *Mörksjöfors – När strömmen gick* i klassen. Den handlar om två systrar, Nora och Saga, som blir ensamma hemma när en snöstorm slår ut strömmen. De måste klara sig själva i nästan två dygn: hålla värmen, laga mat utan el och ta hand om varandra.

Boken är spännande, men den handlar också om hemberedskap, alltså vad man kan göra hemma för att klara sig om strömmen, vattnet eller värmen försvinner. Myndigheten för civilt försvar (MCF) rekommenderar att alla hushåll ska kunna klara sig själva i minst en vecka.

Ibland kommer ditt barn hem med en liten uppgift som är tänkt att göras tillsammans med en vuxen, till exempel att

- sätta upp en lathund om vad man gör när Hesa Fredrik ljuder
- göra en plan för var familjen möts om ni inte kan nå varandra
- se efter vad ni redan har hemma
- lära sig ett telefonnummer utantill.

Uppgifterna är frivilliga och ska kännas roliga, inte skrämmande. Ingen behöver köpa något, och inget av det ni skriver hemma behöver lämnas in.

Om ditt barn blir oroligt kan det hjälpa att prata om vad man kan göra, och att påminna om att familjer förbereder sig för att klara sig bättre, inte för att något farligt väntar.

Mer information finns på krisinformation.se och mcf.se. För barn finns Lilla Krisinfo på lilla.krisinformation.se.

Hör gärna av dig om du har frågor.

Hälsningar _____

OM HESA FREDRIK LJUDER

Så låter det: 7 sekunder ljud, 14 sekunder tystnad, om och om igen i 2 minuter.

1. **Gå inomhus.**
2. **Stäng dörrar, fönster och ventilation.**
3. **Lyssna på Sveriges Radio P4.**

P4 har frekvensen _____ där jag bor.

Faran är över när du hör en lång signal i 30 sekunder.

Här sitter vår lathund: _____

Vi har läst den tillsammans: _____

Larmet testas kl. 15.00 första helgfria måndagen i mars, juni, september och december. Ett VMA kan också komma som sms, på text-tv, i SVT och TV4 och i appen Krisinformation.

✂

OM HESA FREDRIK LJUDER

Så låter det: 7 sekunder ljud, 14 sekunder tystnad, om och om igen i 2 minuter.

1. **Gå inomhus.**
2. **Stäng dörrar, fönster och ventilation.**
3. **Lyssna på Sveriges Radio P4.**

P4 har frekvensen _____ där jag bor.

Faran är över när du hör en lång signal i 30 sekunder.

Här sitter vår lathund: _____

Vi har läst den tillsammans: _____

Larmet testas kl. 15.00 första helgfria måndagen i mars, juni, september och december. Ett VMA kan också komma som sms, på text-tv, i SVT och TV4 och i appen Krisinformation.

FAMILJENS PLAN

Gör planen tillsammans med en vuxen och sätt upp den där alla ser den. Bor du i två hem kan du göra en plan för varje.

OM VI INTE KAN NÅ VARANDRA

Här möts vi: _____

Om det inte går, möts vi här: _____

OM JAG ÄR ENSAM HEMMA GÖR JAG SÅ HÄR

_____

_____

_____

VIKTIGA TELEFONNUMMER

Skriv dem på papper. En död mobil minns ingenting.

NAMN	TELEFONNUMMER
Nödsamtal	112
Information om allvarliga olyckor och kriser	113 13

En granne vi kan be om hjälp: _____

Här finns ficklampa och radio: _____

P4 har frekvensen _____ där vi bor.

Vi gjorde planen den _____

Namn: _____

VATTENRÄKNAREN

Varje person behöver minst 3 liter vatten per dygn, bara för att dricka och laga mat. Hur mycket behöver er familj för en vecka?

NORA OCH SAGAS FAMILJ

4 personer × **3** liter × **7** dygn = **84** liter

84 liter ÷ **1,5** liter = ____ flaskor à 1,5 liter

MIN FAMILJ

____ personer × **3** liter × **7** dygn = ____ liter

____ liter ÷ **1,5** liter = ____ flaskor à 1,5 liter

VAD HAR VI ATT FYLLA VATTEN I?

Titta på etiketten eller mät med ett litermått.

KÄRL	ANTAL	LITER PER STYCK	LITER TOTALT
Summa			

Räcker det? ☐ Ja ☐ Nej, vi behöver _____ liter till.

Förvara vattnet i rena dunkar eller flaskor med lock, svalt och mörkt, och byt det ungefär var tredje månad. Är du osäker på om vattnet är rent: koka det.

VAD HAR VI HEMMA?

Gör som Nora och Saga i källaren: gå igenom vad ni har, tillsammans med en vuxen. Saknas något? Skriv det med två utropstecken!

BEHOV	TILL EXEMPEL	HAR VI	VAR FINNS DET?	SAKNAS
Vatten	dunkar och flaskor med vatten	☐		
Mat som håller	konserver, knäckebröd, nötter, havregryn	☐		
Laga mat utan el	stormkök, bränsle (gasol eller T-sprit), tändstickor	☐		
Värme	filtar, sovsäckar, ullkläder, mössor och vantar	☐		
Ljus	ficklampor, pannlampor, batterier, stearinljus	☐		
Information	radio som går på batteri, vev eller solceller	☐		
Ladda	powerbank och laddare	☐		
Första hjälpen	förbandslåda med plåster och förband	☐		
Mediciner	de man behöver, minst en vecka extra, och de man vill ha	☐		
Hygien	handsprit, våtservetter, toalettpåsar eller sopsäckar	☐		
Något att göra	spel, kortlek, böcker	☐		

DET HÄR SKA VI SKAFFA!!

Myndigheten för civilt försvar (MCF) rekommenderar att alla hushåll ska kunna klara sig själva i minst en vecka. Man behöver inte köpa allt på en gång.

RÄTT ELLER FEL? ELD OCH GAS

Kryssa i om påståendet är rätt eller fel. Gissa först. Läs sedan faktarutorna till kapitel 5 i bokens kapitel 16 och rätta.

	PÅSTÅENDE	RÄTT	FEL
1	Ett stormkök kan stå under köksfläkten om man är försiktig.	☐	☐
2	Stormköket ska stå stadigt och minst 60 centimeter från sådant som kan brinna.	☐	☐
3	Om lågan inte får tillräckligt med luft kan det bildas kolmonoxid.	☐	☐
4	När man släcker ett gasolkök räcker det att blåsa ut lågan.	☐	☐
5	Gasol har fått en stark lukt tillsatt, så att man ska märka om det läcker.	☐	☐
6	Luktar det gas kan man tända en tändsticka för att se var läckan är.	☐	☐
7	Värmeljus kan stå tätt ihop.	☐	☐
8	Konserver måste koka innan man äter dem.	☐	☐
9	Man får aldrig fylla på en spritbrännare medan den är varm.	☐	☐
10	Man kan lämna stormköket en kort stund om lågan är liten.	☐	☐
11	En spritlåga syns nästan inte i dagsljus.	☐	☐
12	Gasol fungerar sämre när det är riktigt kallt.	☐	☐

Prova aldrig stormkök eller levande ljus på egen hand, bara tillsammans med en vuxen.

VEM GÖR VAD I EN KRIS?

Många hjälps åt när något stort händer. Skriv rätt bokstav vid varje uppgift.

A Du och din familj | **B** SMHI | **C** Länsstyrelsen | **D** Kommunen | **E** Räddningstjänsten | **F** Elnätsbolagen | **G** Sveriges Radio

	UPPGIFT	BOKSTAV
1	Lagar elledningarna.	☐
2	Varnar för farligt väder.	☐
3	Ansvarar för sin egen säkerhet och för att vara förberedd.	☐
4	Samordnar arbetet i länet.	☐
5	Berättar vad som händer, till exempel i P4.	☐
6	Hjälper till vid olyckor.	☐
7	Ansvarar bland annat för vatten, skola och äldreomsorg, och kan öppna trygghetspunkter.	☐

VARFÖR ÄR DET VIKTIGT ATT DU OCH DIN FAMILJ ÄR FÖRBEREDDA?

Rätta med faktarutan *Vem gör vad i en kris?* under kapitel 7 i bokens kapitel 16.

EXPERIMENT: VÄDRA RÄTT

Systrarna vädrade med fönstret på glänt för länge, och köket blev kallare än det behövde. Vilket sätt att vädra är bäst?

FRÅGAN

Vilket sätt kyler ner rummet mest: fönstret på glänt länge, eller helt öppet en kort stund?

JAG TROR ATT

SÅ GÖR VI

1. Mät temperaturen mitt i rummet och skriv upp den.
2. Ha fönstret på glänt i 10 minuter. Stäng och mät direkt. Mät igen efter 10 minuter.
3. Vänta tills rummet är lika varmt som från början.
4. Öppna fönstret helt, gärna med korsdrag, i 3 minuter. Stäng och mät på samma sätt.

RESULTAT

SÅ VÄDRADE VI	FÖRE (°C)	DIREKT EFTER (°C)	10 MINUTER EFTER (°C)
På glänt, 10 minuter			
Helt öppet, 3 minuter			

DET HÄR KOM VI FRAM TILL

Har skolan en koldioxidmätare? Mät koldioxidhalten före och efter. Då syns hur mycket av luften som har bytts ut.

MINA VIKTIGA NUMMER

En död mobil minns ingenting. Fyll i korten, klipp ut dem och ha ett i jackfickan eller ryggsäcken. Öva tills du kan numren utantill.

MINA VIKTIGA NUMMER

NAMN NUMMER

_____ _____

_____ _____

_____ _____

112 nödsamtal · **113 13** information vid kris

MINA VIKTIGA NUMMER

NAMN NUMMER

_____ _____

_____ _____

_____ _____

112 nödsamtal · **113 13** information vid kris

MINA VIKTIGA NUMMER

NAMN NUMMER

_____ _____

_____ _____

_____ _____

112 nödsamtal · **113 13** information vid kris

MINA VIKTIGA NUMMER

NAMN NUMMER

_____ _____

_____ _____

_____ _____

112 nödsamtal · **113 13** information vid kris

MINA VIKTIGA NUMMER

NAMN NUMMER

_____ _____

_____ _____

_____ _____

112 nödsamtal · **113 13** information vid kris

MINA VIKTIGA NUMMER

NAMN NUMMER

_____ _____

_____ _____

_____ _____

112 nödsamtal · **113 13** information vid kris

BREV HEM

Tänk dig att strömmen har varit borta i två dygn hemma hos dig, precis som hos Nora och Saga.
Skriv ett brev till någon hemma, som Saga skrev till pappa.

Till _____

DET HÄR FUNGERADE BRA

DET HÄR SAKNADES

DET HÄR BORDE VI SKAFFA!!

Hälsningar _____

Ta hjälp av inventeringen från kapitel 4 (kopieringsunderlag 4).

HEJ GRANNE!

Om det blir strömavbrott, storm eller någon annan kris vill vi gärna kunna hjälpa varandra.

Vi heter _____

Vi bor på _____

Ni når oss på telefon _____

Det här kan vi hjälpa till med:

_____

_____

Fyll i kortet tillsammans med en vuxen och lämna det till en granne.

✂ - - -

FACIT

Svar på frågorna på raderna

Frågorna mellan och bortom raderna har inga givna svar.

Kapitel 1 · En helt vanlig fredag

1. Var bor familjen?
   På Lingonvägen 4 i Mörksjöfors.
2. Vad ska man göra enligt lathunden på kylskåpsdörren?
   Gå inomhus, stänga dörrar och fönster och lyssna på Sveriges Radio P4.
3. Vad säger radion om vädret?
   Att ett kraftigt snöfall väntas röra sig in över Götaland under dagen, med lokalt mycket stora mängder i de östra delarna.
4. Var låg pappas nycklar?
   I fickan på reservjackan.
5. Hur förändras röken från grannarnas skorsten under morgonen?
   Först stiger den rakt upp. När systrarna går hemifrån har den börjat böja sig åt öster. Röken från Mörksjö-Hallen böjer sig kraftigt.

Kapitel 2 · Det var värre än de sa

1. Vad har Wilma sett på TikTok?
   Att det kan bli en meter snö.
2. Vad säger rektorn när han kommer in i klassrummet?
   Att SMHI har höjt varningen till röd varning och att alla elever skickas hem direkt. De som åker skolbuss åker om en halvtimme, och de som går eller cyklar ska ta det lugnt och hålla sig till de stora vägarna.
3. Vilka tre råd ger mamma i telefonen?
   Gå raka vägen hem, håll ihop och gå inte genom skogen.
4. Hur lång tid tar hemvägen, och hur lång tid brukar den ta?
   Den tar tjugo minuter. Den brukar ta tolv.
5. Vad står det på lappen på Mörksjö-Hallens dörr?
   Att de stänger tidigt på grund av vädret och öppnar i morgon som vanligt. ”Ha det bra!”
6. Vad säger Saga i klippet hon filmar när strömmen har gått?
   Att strömmen har gått och att de är helt ensamma hemma i en snöstorm. ”Det här är dag ett.”

Kapitel 3 · Trycket minskar

1. Var brukar ficklampan ligga, och vad finns där i stället?
   I den röda verktygslådan i hallen. Där finns bara ett batteri av fel sort, isoleringstejp, tre skruvmejslar, ett gammalt IKEA-kvitto och en liten fickkniv.
2. Var hittar Nora ficklamporna, och vad är det för fel på den stora?
   I kökslådan bredvid spisen. Den stora behöver nya batterier.
3. Vad fyller systrarna med vatten?
   Kastruller, kaffekokaren, vattenflaskor och badkaret.
4. Varför bryts samtalet med mamma?
   Mobilnätet är överbelastat.
5. Vad skriver pappa i sitt sms?
   Att han har fastnat på E4, att en snöröjare är blockerad, att mamma har svårt att komma ifrån och att allt de behöver finns i källaren.
6. Vad är klockan när systrarna läser sms:et?
   14.47.

Kapitel 4 · Pappas källare

1. Var står stormköket?
   På skohyllan i grovhallen.

2. Vad finns i kartongen märkt VIKTIGT?
   Tre gamla mobilladdare, en badmintonracket utan strängar och en ordbok från 1987.
3. Vad står överst på pappas lista ATT KÖPA?
   Elverk (viktigt!!).
4. Nämn fem saker som systrarna bär upp från källaren.
   Till exempel filtar, sovsäcken, ljusslingan, stearinljus, värmeljus, konserver, transistorradion, batterier, förbandslådan, gasolflaskan, vattendunken, chips och Monopol.
5. Vad står det på lappen på ljusslingan?
   ”Jul 2024 – glömde sätta upp.”
6. Vad hör systrarna på P4?
   Att strömavbrottet har drabbat många kommuner och att räddningstjänsten uppmanar folk att stanna inomhus.

Kapitel 5 · Mat och nästan-katastrof

1. Hur vet Saga att gasolflaskan är nästan tom?
   Den är för lätt.
2. Var ställer Saga stormköket först?
   På köksbänken, under köksfläkten.
3. Vilka två skäl kommer Saga ihåg till att man inte ska laga mat under fläkten?
   Det samlas fett i fläktkanalerna som kan börja brinna. Och elden förbrukar syre i ett litet rum, så man måste vädra.
4. Vad hör Nora efter att Saga har blåst ut lågan, och vad gör Saga då?
   Ett svagt väsande, för gasen pyser fortfarande ut. Saga stänger ventilen på flaskan.
5. Var lagar de maten till slut?
   På golvet i grovhallen nära ytterdörren, med dörren på glänt.
6. Var hittar Saga ljusstakar?
   I vardagsrummet. Julljusstakarna stod fortfarande framme.

Kapitel 6 · Det Saga inte vill förklara

1. Varför är det osäkert att använda toaletten?
   Avloppet behöver pumpar som drivs med el. Om pumpen inte fungerar kan det komma upp i stället för att rinna bort.
2. Vad gör Saga nödtoaletten av?
   En vit plasthink med lock och en stor sopsäck.
3. Vart ska systrarna gå för ”det lilla”?
   Ut, runt husknuten.
4. Vad hör Nora när hon är ute?
   Ett elverk som brummar hos grannarna.
5. Vilka två saker lägger Nora till på listan?
   ”Håll ihop – sov inte i olika rum” och ”Kolla ljusen innan vi somnar”.

Kapitel 7 · P4 och kojbygget

1. Vad säger rösten från länsstyrelsen på radion?
   Att strömavbrottet berör ett större område än man först trott och att det kommer att ta tid att få tillbaka strömmen.
2. Vad var tjutet som systrarna hörde på vägen hem?
   VMA-signalen, Hesa Fredrik. Den betydde att man skulle gå inomhus och lyssna på P4.
3. Varför väljer de att sova i köket?
   Det är varmast där.
4. Varför bygger de kojan under bordet med filtar som väggar?
   Det blir varmare när man stänger in luften. Då är det mindre luft att värma upp.
5. Vad gör Nora innan hon somnar?
   Hon kryper ut och blåser ut alla stearinljus och värmeljus.

Kapitel 8 · Lördagsmorgon

1. Varför är Noras telefon död?
   Hon laddade den inte innan stormen kom.
2. Hur kallt är det i köket?
   Sju grader.

3. Vad hittar Saga i kylskåpet?
   Smör, ost, leverpastej och en halvt uppäten gurka.
4. Vilket system bestämmer systrarna för gasen?
   En varm måltid om dagen, med varm choklad.
5. Vad säger radion om vilka som får hjälp först?
   Att sjukhus och äldreboenden prioriteras.
6. Vad lägger Saga till på listan?
   ”Kolla vad som finns i kylskåp/skafferi INNAN vi öppnar konserver.”

Kapitel 9 · Bråket

1. Hur mycket batteri har Sagas telefon när bråket börjar?
   Nio procent.
2. Vad har Saga använt batteriet till?
   Att filma survival-videor som ingen kan se ännu.
3. Vad säger Nora som startar bråket?
   ”Skönt att du har rätt prioriteringar.”
4. Varför filmar Saga, enligt henne själv?
   Det hjälper henne att tänka på något annat, och det känns som om hon gör något.
5. Vad gör Nora när hon går in till Saga?
   Hon sätter sig på sängkanten och lägger filten hon har med sig över Sagas ben.
6. Varför är köket kallare när de kommer tillbaka?
   De glömde stänga dörren, så kylan från korridoren kom in.

Kapitel 10 · Vädringen och Monopol

1. Varför vill Nora vädra?
   De har haft levande ljus tända nästan hela tiden sedan strömmen gick, och ljusen förbrukar syre.
2. Vilken pjäs tar Saga, och vilken gata köper hon?
   Loket. Norrmalmstorg.
3. Hur märker Saga att det har blivit kallare?
   Fingrarna vill inte böja sig när hon räknar pengar.
4. Vad visar termometern när de har stängt fönstret?
   Under noll, men bara knappt.
5. Hur borde de ha vädrat, enligt Nora?
   Kort och med fönstret helt öppet, inte på gränt länge.
6. Vad tar Saga på sig för att bli varm?
   Mammas tjocka ullsockor och pappas gamla fleecetröja.

Kapitel 11 · Kylan tar tag

1. Hur många värmeljus tänder systrarna, och hur länge brinner ett värmeljus?
   Tolv. Ett värmeljus brinner i fyra timmar.
2. Vad vill Saga göra med plåtbunken, och vad säger Nora?
   Göra upp en liten eld i köket. Nora säger att de inte har någon skorsten, så röken stannar inne, och om de öppnar fönstret försvinner värmen.
3. Varför går det inte att elda i vardagsrummet?
   Den öppna spisen är igenmurad med puts och tegel.
4. Hur långt är det till grannarna?
   Femhundra meter.
5. Hur långt kommer systrarna, och vad händer där?
   Ungefär trettio meter. Saga sjunker ner i snön och fastnar, och Nora drar upp henne.
6. Hur blir systrarna varma igen när de kommer hem?
   De tänder värmeljusen igen och hoppar, springer på stället och gör armhävningar.

Kapitel 12 · Lunch och sista gasen

1. Hur ofta har Saga kollat om nätet har kommit tillbaka?
   Var tionde minut.
2. Varför vill Nora använda mjölken nu?
   Den kan frysa om det blir ännu kallare, och de har lovat sig varm choklad.
3. Vad värmer systrarna på stormköket?
   Tomatsoppa.

4. Hur värmer de mjölken?
   I en liten kastrull på ett värmeljus, med tre tomma konservburkar som stöd.
5. Vad visar röken från grannarnas skorsten?
   Att vinden har lagt sig. Röken stiger rakt upp.
6. Var hittar de O'Boy-pulvret?
   Längst in i skafferiet, bakom mjölpåsen.

Kapitel 13 · Det sista dagsljuset

1. Varför ställer Saga in skålarna i diskmaskinen, fast den inte fungerar?
   Så att de kan köra ett program när elen kommer tillbaka. Det är bättre än att de står och torkar på bänken.
2. Vad räknar Nora när hon inventerar?
   Konservburkarna, vattnet, värmeljusen, stearinljusen och filtarna.
3. Var skriver Saga sitt brev?
   På baksidan av listan ATT TÄNKA PÅ.
4. Vilka två saker säger Saga att pappa måste köpa?
   Ett elverk och mer gas, minst tre flaskor.
5. Vad bestämmer systrarna att de inte ska berätta?
   Om hinken.
6. Vad tror Nora att klockan är när det börjar skymma?
   Halv fyra, kanske fyra.

Kapitel 14 · Kvällen

1. Varför vill Nora skotta?
   Om plogbilen plogar vägen är uppfarten ändå full av snö, och då kan mamma och pappa inte komma fram till dörren.
2. Varför går det inte att öppna uteförrådet?
   Snön har packat sig tätt längs dörrens nederkant och sidor.
3. Hur lång är uppfarten, och hur lång tid tar skottningen?
   Kanske femton meter. Det tar över en timme.
4. Vad äter systrarna till middag?
   Tonfisk direkt ur burken med knäckebröd, smör och en skiva ost.
5. Vad ser Saga hos grannarna?
   Tre fönster som lyser och en skugga av en människa som rör sig.
6. Vad vill systrarna äta när elen kommer tillbaka?
   Saga vill äta pasta, pizza, soppa på riktigt och glass. Nora vill ha pannkakor med sylt.

Kapitel 15 · Nyckeln i låset

1. Vad är det gula skenet i taket?
   Varningsblinkers från en plogbil någonstans i samhället.
2. Vad väcker Nora?
   Steg på den skottade uppfarten och en nyckel i låset.
3. Vem kommer in först?
   Mamma.
4. Vad säger pappa när han kommer?
   ”Är ni okej? Jag såg att uppfarten var skottad –”
5. Vad försöker pappa göra av gammal vana?
   Sätta på kaffebryggaren.
6. Vad tänds i fönstret när strömmen kommer tillbaka?
   Adventsstjärnan.

Kopieringsunderlag 3. Vattenräknaren

Nora och Sagas familj: 84 liter ÷ 1,5 liter = **56 flaskor**.

Kopieringsunderlag 5. Rätt eller fel? Eld och gas

1. Ett stormkök kan stå under köksfläkten om man är försiktig.
   Fel. Ställ aldrig ett kök med öppen låga under köksfläkten eller under köksskåpen.
2. Stormköket ska stå stadigt och minst 60 centimeter från sådant som kan brinna.
   Rätt.
3. Om lågan inte får tillräckligt med luft kan det bildas kolmonoxid.
   Rätt.
4. När man släcker ett gasolkök räcker det att blåsa ut lågan.
   Fel. Stäng ventilen på flaskan, annars fortsätter gasen att pysa ut.

5. Gasol har fått en stark lukt tillsatt, så att man ska märka om det läcker.
   Rätt.
6. Luktar det gas kan man tända en tändsticka för att se var läckan är.
   Fel. Släck alla lågor, stäng ventilen, se till att inget kan ge en gnista och vädra.
7. Värmeljus kan stå tätt ihop.
   Fel. De kan värma upp varandra tills de börjar brinna tillsammans, i en enda stor låga.
8. Konserver måste koka innan man äter dem.
   Fel. Konserver är redan kokta och går att äta direkt ur burken.
9. Man får aldrig fylla på en spritbrännare medan den är varm.
   Rätt.
10. Man kan lämna stormköket en kort stund om lågan är liten.
    Fel. Lämna aldrig ett kök som brinner.
11. En spritlåga syns nästan inte i dagsljus.
    Rätt.
12. Gasol fungerar sämre när det är riktigt kallt.
    Rätt.

Kopieringsunderlag 6. Vem gör vad i en kris?

1. Lagar elledningarna.
   F – Elnätsbolagen
2. Varnar för farligt väder.
   B – SMHI
3. Ansvarar för sin egen säkerhet och för att vara förberedd.
   A – Du och din familj
4. Samordnar arbetet i länet.
   C – Länsstyrelsen
5. Berättar vad som händer, till exempel i P4.
   G – Sveriges Radio
6. Hjälper till vid olyckor.
   E – Räddningstjänsten
7. Ansvarar bland annat för vatten, skola och äldreomsorg, och kan öppna trygghetspunkter.
   D – Kommunen

Sista frågan: för att samhällets hjälp ska räcka till dem som behöver den mest.